

Slechts 5% van de beeldende kunstenaars in Nederland zit boven de armoedegrens

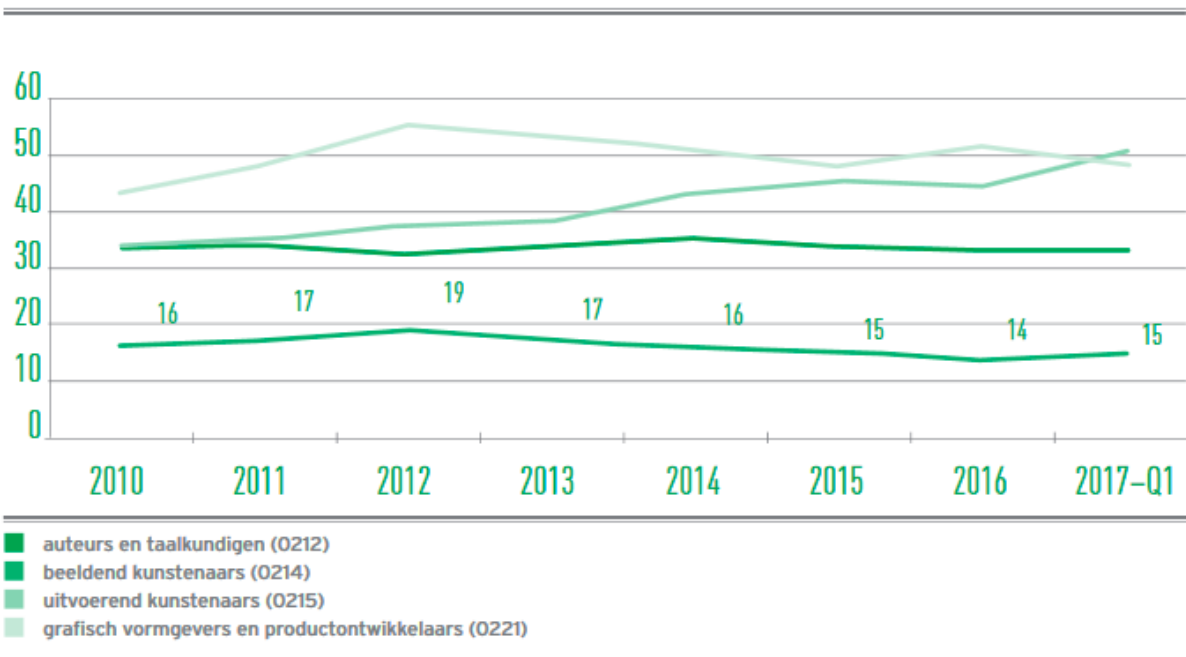
Op 14 februari kwam de nieuwste Collectieve Selfie uit van BKNL, waar ook de BBK deel van uitmaakt. De Collectieve selfie 3: 'Nog beter zicht op Beeldende Kunst' laat zien wat twee verschillende bureaus aan cijfers en gegevens over beeldende kunst in Nederland kon verzamelen en wat daarin nog niet bekend is. Deze derde versie bevat onder meer actuele gegevens over kunstenaars, moderne kunstmusea en galeries. Hier zetten we enkele opvallende gegevens over beeldende kunstenaars uit de Selfie op een rij.

Op bladzijde 31 vinden we: "Het zal niet verrassen dat diegenen die autonome beeldende kunst hebben gestudeerd zich ook vaker beeldend kunstenaar van beroep noemen dan afgestudeerden vormgeving of alumni van de docentenopleiding beeldende kunst en vormgeving. Er treedt hierin wel een scherpe daling op. Noemde in 2013 en 2014 zo'n 40 procent zich nog beeldend kunstenaar van beroep. In 2015 zakt het naar 36 procent en in 2016 daalt het verder naar 26 procent."

We kunnen in dit citaat van bladzijde 31 herkennen dat het autonoom kunstenaarschap iets anders is dan wat een vormgever of ontwerper doet, want deze presenteren zichzelf minder vaak professioneel als kunstenaar. Het percentage afgestudeerden dat zichzelf professioneel presenteert als kunstenaar nam in 3 jaar af met 14%. Slechts 26% van de afgestudeerden aan kunstacademies noemt zichzelf professioneel kunstenaar.

Uit onderstaande grafiek blijkt dat van de groepen auteurs, beeldend kunstenaars, uitvoerend kunstenaars en designers, de groep van de beeldend kunstenaars ook de kleinste groep is.

fig 1 aantal kunstenaars naar soorten kunstenaarsberoepen (×1000)

Bron: CBS StatLine

Opvallend in de grafiek is dat er op dit moment net zoveel uitvoerend kunstenaars (musici, dansers en acteurs) zijn als vormgevers en ontwerpers. De groep auteurs en taalkundigen zou

een wellicht wat ambigue groep kunnen zijn: we weten niet hoeveel hiervan actief zijn als autonoom kunstenaar (dichter of literair schrijver) en hoeveel ervan actief zijn als redacteur, recensent of werkzaam in onderwijs. Een andere vraag die open blijft is: in welke van deze vier groepen mogen we de componisten en de choreografen plaatsen?

De groep van de autonome, beeldende kunstenaars is opvallend de kleinste groep, van de genoemde vier groepen in de grafiek. De omvang van de groepen kunstenaars en auteurs blijft stabiel, in de groep van de ontwerpers zit meer ontwikkeling in de omvang en in de groep van uitvoerend kunstenaars zit een duidelijke toename. De Selfie verklaart niet waarom deze verschillen in ontwikkeling van de omvang er zijn. Mag men wellicht het stabiele aantal van kunstenaars en auteurs begrijpen vanuit het gegeven dat van de bevolking altijd een ongeveer gelijke hoeveelheid personen zich 'geroepen' als kunstenaar of schrijver voelen?

armoedegrens

Op bladzijde 39 vinden we: "De laatste CBS-cijfers uit KACO (CBS, 2017) over de periode 2013 – 2015 laten zien dat 22 procent van de beeldend kunstenaars een persoonlijk bruto jaarinkomen heeft van minder dan 2.000 euro. Dat was 20 procent in de periode 2010–2012. Tot 20.000 euro is het persoonlijk bruto jaarinkomen van 73 procent van de beeldend kunstenaars tussen 2013–2015. (...) Bij alle kunstenaarsberoepen samen is dat veel lager: 40 procent in 2013–2015 en 42 procent in 2010–2012. Bij alle werkzame personen samen is het 26 procent in 2013–2015."

Op bladzijde 7 van 'Armoede en sociale uitsluiting' van het CBS, 17 januari 2018 (zie [hier](#)), lezen we: "In 2016 lag de (armoede)grens voor een alleenstaande op 1 030 euro per maand. Voor een paar zonder kinderen was het grensbedrag 1 410 euro, voor een paar met twee minderjarige kinderen 1 940 euro en voor een éénoudergezin met twee minderjarige kinderen 1 560 euro."

Ruim een vijfde van de beeldend kunstenaars zit dus heel ver onder de armoedegrens, met een inkomen van maximaal 166 euro bruto per maand (2000:12). Bijna drie kwart van alle beeldende kunstenaars haalt maximaal 1666 euro bruto per maand (20.000:12). Dat zou nauwelijks boven de armoedegrens uitkomen. Hoeveel van die driekwart (eigenlijk 73%) ook de 20.000 bruto per jaar haalt is onbekend. Ik acht het waarschijnlijk dat een belangrijk deel daaronder valt en dus zit 95% (73+22) van de beeldende kunstenaars ver onder de armoedegrens, en een klein deel van die 95% zit nipt op de armoedegrens. Maar 5 % van alle beeldend kunstenaars in Nederland heeft dus een inkomen boven de armoedegrens.

Op bladzijde 40 van de Selfie staat: "Beeldend kunstenaars leven vaker in 'armere' huishoudens (...). Zo'n 48 procent woont in de periode 2013–2015 in een huishouden waar het jaarlijks besteedbaar huishoudensinkomen 20.000 euro of lager ligt." Voor meer dan de helft van die 95% kan ook het inkomen van een partner dus geen verschil maken om in het dagelijks leven met de eventuele kinderen boven de armoedegrens uit te komen.

de 'gemengde beroepspraktijk'

Op bladzijde 47 van de nieuwste Selfie wordt geconcludeerd dat: "Beeldend kunstenaars van alle culturele beroepsbeoefenaars het minst vaak alleen in het eigen vakgebied werken. Een redelijk stabiel aandeel beeldend kunstenaars heeft werk uitsluitend buiten het eigen vakgebied." Dit verschijnsel wordt in de Selfie aangeduid met de term 'gemende

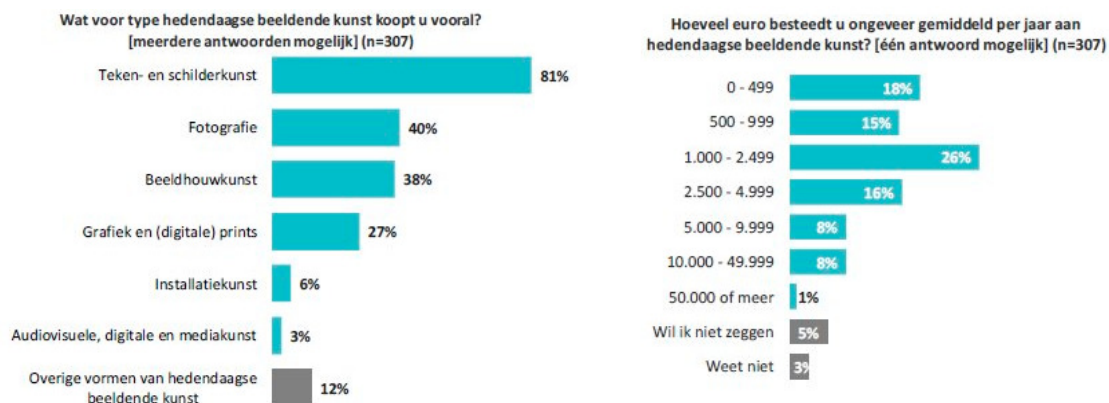
beroepspraktijk'. Kunstenaars hebben bijbanen nodig om te kunnen leven en om hun eigen kunstenaarspraktijk draaiende te houden (om werk te kunnen maken is immers geld nodig).

Wanneer we de term 'professionaliteit' alleen verbinden aan dat werk dat in inkomen voorziet, komen professionele, beeldende kunstenaars in Nederland niet uit. De term 'gemengde beroepspraktijk' duidt echter wel uitsluitend op het aspect van inkomen, omdat gekeken wordt naar waar de kunstenaar zijn geld mee verdient. Voor veel kunstenaars bestaan bijbanen uit werk op een lager geschoold niveau, en daarom moeten er ook veel uren gemaakt worden om voldoende te verdienen met deze bijbanen. De tijd die hieraan besteed wordt gaat af van de kunstenaarspraktijk en het met dit werk vergaarde inkomen is vaak te laag om er meer van te bekostigen dan alleen de eerste levensbehoeften. Er blijft dus te weinig tijd en te weinig geld over om werk mee te kunnen realiseren. Hierom is de term 'gemengde beroepspraktijk' verhuullend: het klinkt alsof het de kunstenaar lukt om met verschillende beroepsuitoefeningen samen te leven en te werken als kunstenaar, terwijl de praktijk iets anders laat zien.

de kunstenaar als zzp-er?

Omdat in de autonome kunst niet of nauwelijks gewerkt kan worden in opdracht of in loondienst, hebben kunstenaars geen werknemers- of opdrachtnemersrelatie tot potentiële klanten. Verbetering van de positie van zzp-ers leidt daarom ook nauwelijks tot verbetering van de positie van beeldend kunstenaars. Recent onderzoek door TNO en CBS (zie [hier](#)) toonde overigens al dat ook veel zzp-ers zich niet kunnen verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid en geen pensioenvoorziening kunnen treffen.

Uit het meest recente [onderzoek](#) van de Nederlandse Galerie Associatie over de kunstmarkt (2017) blijkt dat kunstkopers meest hoger opgeleid zijn en vooral vallen in de leeftijd van 51-70 jaar. Van de kunstkopers is 18% professionele kunst koper, en 38% is werkzaam in de culturele sector. Bijna een vijfde van de kunstkopers is zelf kunstenaar, namelijk 18%. Traditionele, tweedimensionale kunstobjecten, zoals schilderijen, tekeningen, grafiek en (kleine) sculpturen, worden het meest verkocht, en vooral werk onder de € 5.000,-. Nieuwe media en installaties worden erg weinig verkocht.

Om een modaal inkomen te verwerven uit verkoop, moet een kunstenaar dus 2 werken per maand kunnen verkopen van € 5.000,- (hoewel het onderzoek toont dat het meeste werk dat gekocht wordt onder de € 2.500,- zit, de helft minder dus). Met een gangbare 50 % commissie voor de galerist en de 21 % BTW daarover, ontvangt een kunstenaar dan € 3.950 bruto. Hier zijn de kosten voor de productie nog niet in verrekend. Dat komt op zo'n € 47.400 bruto als jaarinkomen.

Een dergelijke hoge productie, van minstens 2 werken per maand, verkleint de mogelijkheden voor onderzoek, reflectie en experiment: een kunstenaar moet dan steeds hetzelfde blijven doen omdat er geen tijd en geld is voor ontwikkeling. Ook mag de markt dan niet verzadigd raken van dit betreffende werk. Hedendaagse vormen van kunst - in nieuwe media en niet-traditionele media, in time-based media of installaties – zouden gaan verdwijnen wanneer de kunstmarkt de belangrijkste inkomstenbron voor autonome kunstenaars moet vormen.

het hoogste beroepsniveau

Het CBS rekent autonome, beeldende kunstenaars tot 'werkenden op het hoogste beroepsniveau', zoals ook ingenieurs, artsen, en systeemanalisten (zie [hier](#)). Van alle HBO studies hebben de Academies voor Beeldende Kunst het hoogste aantal vwo-ers (blz. 35 Collectieve Selfie 2016: zie [hier](#)). Dit hoge niveau van kunstenaars vertaalt zich echter niet naar een vergelijkbare sociaal-economische positie als andere werkenden op het hoogste beroepsniveau

In verschillende landen zijn studies autonome, beeldende kunst verbonden aan de universiteiten. Wie daar een studie aan een kunstacademie doet, verwerft een diploma op erkend academisch niveau. Een studie autonome kunst is in deze landen gelijkwaardig aan bijvoorbeeld een studie kunstgeschiedenis of literatuur aan de universiteit. In Nederland zijn *alle* kunstacademies echter nog altijd ingedeeld bij het HBO. Het kan daarom de moeite waard zijn om te onderzoeken of het autonome kunstenaars in Nederland, die volgens de Selfie grotendeels op of (ver) onder de armoedegrens leven, zou kunnen helpen wanneer hun diploma op erkend academisch niveau behaald kon worden. Daarmee zouden afgestudeerden Autonome kunst of Fine Art werk kunnen zoeken op academisch niveau in bijvoorbeeld de museumsector of de culturele sector.

de BBK en de arbeidsmarktagenda culturele en creatieve sector

De Collectieve Selfie 3 geeft hiermee handvatten om de dialoog over de maatschappelijke positie van beeldend kunstenaars met de overheden en sociale partners aan te gaan. In de uitwerking van de [Arbeidsmarktagenda culturele en creatieve sector](#), waarvoor de minister van OCW in 2016 opdracht gaf, zal de BBK de bijzondere positie van autonome, beeldende kunstenaars onder de aandacht brengen en op mogelijkheden wijzen om hierin verbetering te brengen.

Lees hier: ['De Collectieve selfie 3: Nog beter zicht op Beeldende Kunst'](#)

Ton Kruse (bestuur)
30 maart 2018

